

DESETI EVROPSKI SIMPOZIJ O SKUPINSKI ANALIZI "DESTRUCTION AND DESIRE" - UNIČENJE IN POŽELENJE

Franc Peternel, Lev Požar

Kot je znano, je prvo skupinsko analizo pacientov vodil leta 1940 psihiater in psihoanalitik Sigmund Heinrich Foulkes. Gre za demokratičen model psihoterapije s poudarkom na tukaj in zdaj situaciji skupine same kot medija za terapijo, pri čemer terapevt pospešuje rast komunikacij in razumevanja tako, da si prizadeva pomagati skupini (na)učiti se delovati kot terapevtski agens. Skupinska analiza se ne uporablja samo za terapijo, ampak tudi za ukvarjanje, npr. s problemi v organizacijah in institucijah, v skupinah osebja, v pedagogiki in še kje. Iz Anglije se je razširila na Kontinent, kot Angleži imenujejo Evropo. V Evropi je zdaj deset institutov za skupinsko analizo, izobraževanje pa je na voljo tudi v ustanovah, ki nimajo naziva institut, ampak npr. college, seminar ali kot pri nas psihiatrična klinika in medicinska fakulteta. Zanimivo je, da se razen v matični deželi skupinska analiza ni nikjer v Evropi tako razširila kot v bivši Jugoslaviji, kjer so v določenem obdobju potekale kar tri edukacije za kvalifikacijo skupinski analitik. Skupinska analiza se je torej širila iz Anglije predvsem preko študijev, ki so jih organizirali domačini v sodelovanju z londonskim Institutom za skupinsko analizo, sicer pa še preko t.i. evropskih simpozijev, ki predstavljajo pravzaprav svetovne kongrese skupinske analize.

Gostitelja Simpozija, ki je potekal od 24. do 29. avgusta 1996 na univerzi v Kopenhavnu, sta bila Institut za skupinsko analizo iz Kopenhavna in Dansko združenje za skupinsko analizo. Skupinski analitiki smo se sestali v kraju, kamor se je skupinska analiza najprej razširila iz Anglije.

Pri prevodu naslova nisva imela težav z izrazom Destruction, ki sva ga prevedla kot UNIČENJE, oklevala pa sva si prevodom izraza Desire, ki ima v Velikem angleško-slovenskem slovarju naslednje pomene: poželenje, hrepenenje; želja, zahteva, prošnja; zaželeno. Kлебala sva med ŽELJO in POŽELENJEM, da bi pristala pri POŽELENJU, čeprav je tudi ŽELJA uporabna v kontekstu določenih prispevkov.

Razen zadnjega dne je vsak dan imel svojo temo.

Tema prvega dne je bila tema celotnega simpozija.

Tema drugega dne je bila Poželenje in uničenje: Teoretski kontekst in razumevanje konceptov.

Tema tretjega dne je bila Ukvarjanje z destruktivnimi in konstruktivnimi procesi v skupinah in družinah.

Četrty dan je bil posvečen temi Tekoči trendi v edukaciji iz skupinske analize in v njenem raziskovanju.

Tudi v naslovni temi petega dne se ne pojavita več uničenje in poželenje, ampak se je tema glasila Skupine v institucijah in organizacijah.

Simpozij je prinesel toliko, da bi bilo morda dobro pripraviti pri nas Kopenhavn po Kopenhavnu, če lahko uporabiva oznako, ki so jo prinesli v našo kulturo knjigotržci. Miza je bila tako bogato obložena, da je obiskovalce spravljala kar v zadrego; človek bi se večkrat rad kar razcepil, da bi se udeležil vzporedno potekajočih dogodkov.

Naj omeniva nekaj teh dogodkov, ki so pritegnili najino pozornost in željo po udeležbi:

Ljubezen in seksualnost v skupinah in istočasni Destruktivni in konstruktivni procesi v skupinah ali

Kontratransfer in istočasne Skupine oseb s psihozo in Skupine staršev oseb s shizofrenijo pa

Koterapija in hkrati Terapevtova identiteta ter prav takrat potekajoča delavnica Ali skupinska analiza potrebuje psihoanalizo?

Toliko se je dogajalo, da naju je na nek način simpozij preplavil. Upava, da ne bova isto storila bralcu, zato bi posredovala nekaj splošnih informacij, čemur bi sledilo paberkovanje po Simpoziju.

Simpozij je zajemal mnogo iz kliničnih izkušenj udeležencev, da skoraj ni bilo prispevka brez kliničnih vinjet, obenem pa je bilo tudi zelo malo prispevkov, ki bi se ustavili samo pri teoriji.

Velja omeniti nekaj izvirov, h katerim se je Simpozij ponovno vračal. Tako se je v osnovi naslanjal na očeta psihoanalize in očeta skupinske analize. Kazal je, da skupinska analiza svojega očeta S. H. Foulkesa ceni in spoštuje, vendar pa se razvija tudi s kritiko in korekcijo očetovih spoznanj. Ob vsem spoštovanju do njega ostaja vprašanje, kako to, da menda prvič, odkar potekajo evropski simpoziji o skupinski analizi (več kot 25 let), ni bilo na knjigotrški stojnici Simpozija naprodaj nobene njegove knjige. (Na stojnici je vzbudila zanimanje naša publikacija o srednjih in velikih skupinah v edukaciji iz skupinske analize; ta je nama edina znana monografija s tega področja, ki smo jo leta 1996 izdali na Psihiatrični kliniki v založbi Psihoterapevtske sekcije Slovenskega zdravniškega društva.) Simpozij je sicer potrjeval dejstvo, da si dovolj dobrega dela o skupinski analitični psihoterapiji ne moremo zamisliti brez upoštevanja njenega očeta, kot si dovolj dobrega dela o analitični psihoterapiji ne moremo zamisliti brez S. Freuda. Med izviri za dogajanja na Simpoziju najdemo nadalje Wilfreda Biona, psihoanalitika, ki je delal s skupinami le leto ali dve, pa je vendar zapustil spoznanja o skupinskem nezavednem, ki so nadvse obogatila razumevanja skupinskih procesov. Na simpoziju smo tudi ponovno slišati ime osebnosti iz skupine britanskih teoretikov objektivnih odnosov, pediatra in psihoanalitika Donalda Wooda Winnicotta, pa seveda ime psihoanalitičarke, po osnovnem poklicu učiteljice, Melanija Klein, avtorice znanih teoretičnih formulacij, ki zadevajo razvoj v prvih šestih mesecih življenja. Kot je znano, njena šola spada med najvplivnejše sodobne psihoanalitične smeri. Dvojnost, ki jo izraža tema simpozija, M. Klein postavlja prav na začetek življenja, ko govori o polarnosti gonov, o polarnosti med gonom smrti in gonom življenja. Simpozij je sorazmerno pogosto

omenjal Heinza Kohuta, pionirja psihologije selfa, ene najbolj vplivnih osebnosti v sodobni psihoterapiji, sicer pa še Thomasa Ogdena v zvezi s projekcijsko identifikacijo in seveda ameriškega psihoanalitika Otta Kernberga.

Posebej velja omeniti enega od nosilcev razvoja skupinske analize, našega prijatelja, psihiatra, psihoanalitika in skupinskega analitika Malcolma Pinesa, ki nam je ponovno predaval že, z enim od naju (F.P.) pa je vodil srednjo skupino na Bregantovih dnevih v Rogaški Slatini. Malcolm je s svojim predavanjem na simpoziju Intimacy and Desire (Intimnost in poželenje) na njemu lasten, izborno poučen način ilustriral temo Simpozija s pomočjo mita o Narcisu in o njegovem avditivnem ekvivalentu nimfi Eho. Poudaril je, da sta bila uničena zaradi hrepenenja po ljubezni, ki naj bi prišla iz izmikajočega in nedosegljivega. Čvrsta vez psihoterapije z grško mitologijo, odkar je Freud uporabil zgodbo o Ojdipu in Narcisu, je na tem Simpoziju tudi sicer prišla do polnega izraza.

Kako pronicljivost umetniškega genija bogati psihoterapijo, je bilo podčrtano z uvodnim predavanjem danske pisateljice, režiserke, sicer pa tudi z vračanjem Simpozija k Shakespearu. O Hansu Christianu Andersenu ni bilo veliko slišati, se je pa upodobitev njegove male morske deklice, lepe in žalostne, žalostne in lepe, neme v hrepenenju po svojem princu, sedeče na obali pristanišča København, pojavljala kot ozadje teksta sredi vseh prvih strani dokumentov Simpozija.

Na Simpozij je pomembno vplival tudi naš prijatelj, psihiater, skupinski analitik Patric de Maré, pionir učenja o večjih skupinah, brez katerega po vsej verjetnosti ne bi bilo naše sobotne izkustvene srednje skupine. Kot je znano, se je ta skupina sestala prav na njegovo pobudo kmalu po delavnici, ki jo je Patric v splošno zadovoljstvo vodil pri nas v začetku junija 1994. Kot vse kaže, ta srednja skupina, ki ima več kot 20 članic in članov, uspešno krmari med destruktivnimi in kreativnimi silami.

Tam je bil tudi naš prijatelj, psihiater, skupinski analitik Rocco Pisani iz Rima, ki se ga spominjamo s Študijskih dni Egatina v Ljubljani, pa tudi psihiater, psihoanalitik in skupinski analitik Rudi Olivieri iz Zuricha, ki se ga spominjamo z istih študijskih dni po svojskem vodenju velike skupine. Ne bi bilo prav, če bi pri najpomembnejših imenih Simpozija izpustili dinamično in šarmantno domačinko, skupinsko analitičarko gospo Gerdo Winther, ki je bila srce odlične organizacije.

Končajva z imeni, omeniva še Madžara, psihoanalitika in skupinskega analitika Gábor Szönya, ki nas je kratko in toplo povabil na Enajsti evropski simpozij, ki bo leta 1999 v Budimpešti. V primerjavi z Københavnom je slednja najmanj toliko pa še drugače privlačna, sicer pa je pred domačim pragom in upajmo, da nas bo tamkaj sodelovalo več kot v Københavnu, kjer smo bili le trije Slovenci, Slovenke pa žal nobene.

Izmed 450 udeležencev iz tridesetih držav in z vseh celin jih je bilo največ (128) z Danske, skoraj polovico manj (63) iz Združenega kraljestva, ki jim sledijo Švedi (46), Norvežani (32), Nemci (26) pa Avstralci, Grki, Italijani in udeleženci iz Združenih držav Amerike (11). Tam sva srečala tudi terapevte s Hrvaške, iz Zvezne republike Jugoslavije, iz Rusije, s Tajvana in iz Gruzije.

Za kotizacijo 3700 danskih kron (970 DEM) s popustom 200 DKK (50 DEM) za člane Združenja za skupinsko analizo (London) nam je Simpozij za šest dni ponudil bogato in pestro obloženo mizo.

Začel se je v soboto, 24. avgusta, ob peti uri popoldne z otvoritvijo, s tremi plenarnimi predavanji in večernim sprejemom udeležencev s pogostitvijo. Od nedelje do srede se je simpozij pričel ob 9. uri v šestih dvoranaх s po tremi do štirimi referati v okviru subplenarne teme, poleg tega pa je v istem času v petih dvoranaх potekalo še pet delavnic (workshopov). Po kavi ali čaju v odmoru se je pričela velika skupina, po njej pa je bilo uro in pol časa za kosilo. Po kosilu so bila plenarna predavanja, kava oziroma čaj in male skupine, ki so se zaključevale ob 18. uri. Po 18. uri je bila v nedeljo letna skupščina EGATIN-a, to je Mreže evropskih institucij za izobraževanje iz skupinske analize, v ponedeljek je bil sprejem v mestni hiši, v torek skupščina Združenja za skupinsko analizo iz Londona in v sredo poslovilna večerja s plesom v Pavji restavraciji v slovitem zabaviščnem parku Tivoli.

Zadnji dan simpozija, četrtek 29. avgusta, se je pričel z malimi skupinami, nadaljeval z veliko skupino in končal z zaključno slovesnostjo nekaj po drugi uri.

Večina dejavnosti je tekla v Panum institutu, to je v izobraževalni, raziskovalni in klinični medicinski instituciji københavnske univerze, impozantni enonadstropni stavbi z mnogimi avlami, hodniki, predavalnicami in kabineti (za male skupine smo udeleženci zasedli čez 45 sob naenkrat).

V Panum institutu so nam med dopoldanskim in popoldanskim odmorom postregli s kavo in čajem. Za intenziven delovni tempo je bilo zelo pomembno kosilo, kjer smo lahko izbirali med imenitno pripravljenimi jedmi, raznovrstnim sadjem in pijačami. Vse to, skupaj s sprejemi in poslovilno večerjo, je bilo vključeno v kotizacijo, kar je najinemu žepu dobro delo.

Glavne delovne strukture simpozija so bile male in velike skupine, plenarna in subplenarna zasedanja in delavnice (workshopi):

Male skupine

Vsi udeleženci smo bili člani malih izkustvenih skupin, ki so se sestale enkrat dnevno po uro in pol. Osnovni namen teh malih skupin je bil dati možnost udeležencem doživeti skupinsko analitično metodo v situaciji, katere del smo bili udeleženci sami.

Vloga vodje je bila pomagati skupini ustvariti tako vzdušje, ki omogoči razvoj medosebne komunikacije in prosto asociiranje, da poglobi in razširi razumevanje inter- in intra-psihičnih pojavov in dinamike ter razumevanja fenomena in dinamike skupine kot celote.

Velika skupina

Velika skupina je zdaj že tradicionalna na skupinsko analitičnih simpozijih in nudi udeležencem možnost poiskati povezanost med psihičnim posameznika in socialno sfero v okviru, v katerem se razvija varna izmenjava stališč. Simbolizira socialno in zgodovinsko razsežnost, omogoča pa tudi refleksijo o tem, kako udeleženci tukaj in zdaj doživljajo organizacijo, komunikacije in vsebinosimpozija.

Po ena seansa na dan je pripeljala skupaj vse udeležence simpozija, ki smo dobili priložnost, da preko prostega asociiranja raziščemo povezavo med posameznimi občutji in mislimi, njihovo zvezo s socialno nezavednim in svoje mesto v medskupinskem in socialnem kontekstu.

Velika skupina je tokrat štela preko 450 udeležencev. Tako velike skupine še ni bilo na srečanju skupinskih analitikov. Sestajali smo se v košarkaški dvorani, oddaljeni 10 minut hoda od Panum instituta. Tribune so premaknili tako, da je bil prostor med njimi kvadraten, in smo se udeleženci posedli na vse štiri strani neba.

Plenarna zasedanja

Sestavljale so jih po tri približno 20-minutne predstavitve oziroma predavanja, ki jim je sledila diskusija. Predstavitve so se ukvarjale z vidiki osnovne teme glede na posebno temo dneva. Plenarna zasedanja so potekala običajno po kosilu v veliki dvorani in smo se jih lahko udeleževali vsi udeleženci.

Subplenarna zasedanja in delavnice

Ta so se navadno pričela zjutraj od 9. uri in so trajala po uro in pol. Potekala so sočasno v šestih dvoranh in so ponujala udeležencem možnost prisostvovati štirim ali redkeje trem predstavljajm, ki so se nanašale na posebne vsebine znotraj teme dneva. Ob istem času so v petih dvoranh potekale še eno ali dvodnevne delavnice, ki so udeležencem dajale možnost pogovora o lastnih izkušnjah.

Že pri izvirih oziroma najpomembnejših imenih Simpozija sva pravzaprav začela paberkovanje po bogato obloženi mizi. Nadaljevala bi s tem, kaj še je bilo za naju še posebej zanimivo na Simpoziju.

Grk iz Aten je govoril o temi, ki je zelo redko obdelana v literaturi, namreč OŠALI V SKUPINSKI ANALIZI, s podnaslovom Od poželenja do kreacije ali destrukcije. Iz Heidelberga je prišla tema KREATIVNOST DESTRUKTIVNIH FANTAZIJ, iz Londona pa PROTISKUPINA: DESTRUKTIVNE SILE V SKUPINI IN NJIHOVI KREATIVNI POTENCIALI. Avtor KREATIVNOSTI DESTRUKTIVNIH FANTAZIJ, sociolog, psihoanalitik in skupinski analitik Werner Knauss je zavrnil gon smrti Melanije Klein, češ da končamo v terapevtskem pesimizmu, kot sta Freud in Klein, če z njegovo pomočjo razlagamo destruktivnost. Uporabil je spoznanja Winnicotta o destruktivnosti, namreč njegovo zelo znano teorijo o otroškem razvoju, po kateri je destruktivnost kreativno dejanje, ki omogoči diferenciacijo med subjektom in objektom, med fantazijo in resničnostjo, in ustvari vmesni prostor, v katerem se lahko uporabljajo za razvoj tako dragoceni prehodni objekti. Poudaril je, da gre za preobrat v analitičnem procesu, ko pride do regresije, v kateri je možno destruktivne fantazije varno verbalizirati. Z verbalizacijo destruktivnosti v transferu pride do izraza njihova kreativnost v procesu individuacije članov v kohezivni skupinsko-analitski situaciji.

Tezo PROTISKUPINA: DESTRUKTIVNE SILE V SKUPINI IN NJIHOVI KREATIVNI POTENCIALI je predstavil Morris Nitsun, klinični psiholog, individualni psihoterapevt, skupinski analitik srednje generacije, ki izraža zorenje skupinske analize tudi s kritiko spoznanj njenega očeta Foulkesa. Očita mu idealizacijo, utopičen odnos do skupin in neuspeh, ker v teoriji skupinske analize ni razvil opazanj o destruktivnih silah v skupini. To utemeljuje z dejstvom, da je Foulkes ponujal svoje ideje skeptičnemu ortodoksnemu avditoriju psihoanalitikov in da ni mogel sprejeti dejstva, da je destruktivnost povsod prisotna, čeprav je verjel v gon smrti - opisal ga je kot univerzalni biološki fenomen. Med drugim je Morris kritičen do ene od osnovnih postavk skupinske analize, da namreč skupina predstavlja zdravo normo, od katere odstopajo posamezni nevrotični člani. Do koncepta o protiskupini je prišel kot kvalificiran individualni psihoterapevt iz dvoma v skupinsko analizo, iz neskladja, ki ga je doživljal med pričakovanji na osnovi literature in doživljanjih v svojih lastnih skupinah. Nadalje je pojmu protiskupina botrovalo opazanje, da je skupinska terapija nezaželjena pri mnogih pacientih in tudi profesionalcih, pri čemer pa je individualna terapija idealizirana. Svojo polno edukacijo iz skupinske analize, ki traja okoli pet let, je Morris opredelil predvsem kot predelavo svojih lastnih dvomov o vrednosti skupin.

Z besedo protiskupina v osnovi definira paradigmo za razlago destruktivnih procesov v skupini in kot izziv preveč optimističnim pogledom na skupine. Gre za več dimenzij protiskupine. Tako loči stopnjo izražanja oz. manifestni nivo in latentni nivo, protiskupino glede na stopnjo razvoja skupine, njeno simbolično izražanje in kot najpomembnejšo njeno transformacijo v pozitivno, konstruktivno skupinsko silo oz. dejavnik.

Koncept protiskupine je izviren in pomeni korak naprej v teoriji in praksi skupinske analize. Vitalna informacija zanj je dejstvo, da mnogi pacienti želijo individualno terapijo in ne skupinsko, ker verjamejo, da je varnejša, da je bolj osredotočena na osebo in da bolj nagraduje. To je deloma realistično, saj velja, da emocionalne motnje izvirajo iz zgodnjega odnosa med materjo in otrokom, obenem pa stanja hude emocionalne motenosti v kasnejšem življenju često prinašajo željo obnoviti primarnost zgodnjega odnosa z eno osebo. Pacienti često sprejmejo predlog za skupinsko psihoterapijo s presenečenjem, tesnobo, bojznijo in sumom. Številni zavrnejo mesto v skupini, druge uspemo pripraviti, da se priključijo, vendar to storijo obotavljivo. V veliki manjšini so pacienti, ki pridejo z željo po skupinski psihoterapiji.

V sami skupini se protiskupina kaže na različne načine, od demoralizacije in občutka nemoči pri terapevtu do osipa. Skupina utegne nezavedno izbrati pacienta, da udejani zavrnitev skupine.

Dialektično lahko govorimo o antigrupi in progrupi kot poloma izkustva, ki opredeljujeta razvoj skupine. Antigrupa je nujna antiteza prevelikemu narcističnemu investiranju v skupino samo. Restavrira dialektično ravnotežje, ki je nujno, če ne bistveno za razvoj skupine. Je integralni del transformacijskega potenciala skupine.

Ko govorimo o destruktivnosti v skupini, je treba biti pozoren, da je ne uporabljamo kot sinonim za agresijo. Kot vemo, je namreč običajna, zdrava, konstruktivna oblika agresije, ki se dogaja v skupinah, intrinzičen dejavnik razvoja posameznika in skupine. Že omenjeni Foulkes je verjel, da je večino agresije možno kanalizirati v konstruktivne kanale v skupini, in je videl komunikacije kot vitalni proces, ki to omogoča.

Ena od delavnic je bila posvečena zgodovini, in sicer s temo KAJ JE NAŠA ZGODOVINA? Organizatorja delavnice, Avstralec in Angležinja, sta opredelila potrebo po njej z dejstvom, da postaja angleško Združenje za skupinsko analizo večje in vedno bolj mednarodno, tisti pa, ki so poznali očeta skupinske analize Foulkesa, predstavljajo vedno manjši in manjši del članstva (tujcev je v Združenju že skoraj polovica, vendar so prav oni na običnem zboru pred tremi leti glasovali, da v imenu Združenja ostane London). Nadalje sta delavnico utemeljila z dejstvom, da smo tisti, ki ne poznamo preteklosti, prisiljeni jo ponavljati, zato je pomembno prinašati preteklost v sedanost, dokler je to še mogoče. Tako sta si zamislila, da bo deset skupinskih analitikov, ki so poznali očeta skupinske analize in/ali so bili v zgodnjih dneh skupinske analize blizu njega, odgovorilo na vprašanje: "Katero je tisto vprašanje, ki bi ga najraje dobili o zgodovini Združenja za skupinsko analizo, in ali bi lahko odgovorili nanj?" Za odgovor je bilo na razpolago 8 minut. Čas za diskusijo ni bil predviden, vendar je bila delavnica bila na programu ravno pred seanso velike skupine, kjer je bilo možno govoriti še več o tej tematiki.

Nadalje nama je vzbudil pozornost prispevek iz Kanade z naslovom VOJNA IN MIR: SKUPINA DRUŽIN V TERAPIJI. Že več kot 20 let se v Montrealu ukvarjajo s skupinami družin (tri do šest družin) v takoimenovani multipli družinski terapiji, pri čemer vključijo v skupino neredko tudi osebe s psihozo in mejno prizadete. Uporabljajo načela, ki jih je za skupinsko analizo razvil

že večkrat omenjeni Foulkes. Skupine več družin niso nekaj izvirno kanadskega. Eden od naju (F.P.) jih je srečal že na tečaju iz družinske terapije v 70. letih v Londonu.

Podplenum SKUPINE S PSIHOTIČNIMI PACIENTI IN STARŠI je imel na programu prispevek iz Izraela KREATIVNE IN DESTRUKTIVNE SILE V SKUPINI PSIHOTIČNIH AMBULANTNIH PACIENTOV. Bilo je poudarjeno, da destruktivne sile v skupini lahko izvirajo iz terapevta, iz skupine ali iz posameznih članov. Tudi tisti člani skupine lahko postanejo kreativni, ki so bili na začetku destruktivni. Terapevtova naloga je ovirati destruktivne sile in napraviti kreativnost možno. Pri študiju skupine psihotičnih ambulantnih pacientov so prišli do spoznanja, da so terapevti destruktivni, ko se odzivajo na potrebe posameznika po pozornosti. Terapevt naj bi bil dovolj dober (Winnicott), če skupini zaupa, jo spodbuja k njenemu delu in ji omogoča, da prevzema terapevtske naloge.

Med delavnicami je vredno posebej omeniti delavnico, ki je potekala tretji in četrti dan in je bila posvečena srednji skupini. Vodja te delavnice, učenka že omenjenega Patricka de Maréja Teresa Howard, je v koncipiranju te srednje skupine zapisala, da nudi Simpozij edinstveno priložnost dela z ljudmi iz različnih držav in različnih delovnih okolij. Naše organizacije postajajo večje in večje in vedno bolj mednarodne, naš svet postaja manjši, vendar vedno bolj raznolik in kompleksen. Istočasno je vedno težje, vendar čedalje bolj pomembno misliti in izražati misli jasno in kreativno, brez strahu, da bi bili destruktivni ali zavrtnjeni. Pozna 90. leta prinašajo s seboj večjo kompleksnost in mnogi doživljamo zastrašujoče in preplavljajoče stalno pomanjkanje časa. Po svoji velikosti lahko srednja skupina reflektira velikost organizacij, v katerih delamo tako mnogi od nas, kot tudi naši klienti. Tako je bilo v srednji skupini možno reflektirati na temo Simpozija v odnosu na omenjene dileme. Pozornost nama je vzbudil tudi podplenum KOTERAPIJA. Bradati Litvanec, ki deluje somatsko in psihično zelo dobro energetsko opremljen, kot se ga spominjamo s Študijskih dni Egatina pri nas, je govoril o različnem odnosu do koterapije: nekateri strokovnjaki jo podpirajo, drugi pa zavračajo. Med zagovorniki koterapije je omenil zelo znanega Irvina Yaloma. Sam ima dobre izkušnje s koterapijo. Poudaril je pomembnost obravnavanja dinamike med terapevtoma za njiju in skupino kot celoto.

EGATIN, Mreža evropskih institucij za izobraževanje iz skupinske analize (European Group Analytic Training Institutions Network), je prispeval Simpoziju anketo o skupinskih analitikih. Velja omeniti, da smo v EGATIN-u

dosegli status srednjega razreda in se približujemo najvišjemu. Kot je znano, smo imeli jeseni 1995. pri nas Študijske dneve EGATIN-a, posvečene srednjim in velikim skupinam v edukaciji iz skupinske analize. Ti dnevi so se posebej zapisali v zgodovino naše psihoterapije tudi s tem, da se je na njih zbralo pri nas doslej največje število tujih psihoterapevtov, namreč 40. Naša psihoterapija je prav preko skupinske psihoterapije intenzivno stopila v Evropo že pred leti, v zadnjem času pa je naša Psihiatrična klinika kot ustanova za izobraževanje iz skupinske analize preko EGATIN-a postala tudi članica Evropskega združenja za psihoterapijo, evropske psihoterapevtske krovne organizacije, ki vključuje 135 psihoterapevtskih ustanov.

EGATIN je torej prispeval simpoziju anonimno anketo, s katero naj bi spoznali, kaj se zgodi z željo postati skupinski analitik, potem ko edukandi poskusijo skozi dolg proces izobraževanja razjasniti svoje lastne motivacije in fantazije o poklicni identiteti kvalificiranega skupinskega analitika. Anketa naj bi pokazala, kako skupinski analitiki uporabljamo svojo edukacijo v praksi in kako je edukacija spremenila naše poklicno življenje. Rezultati te ankete so še v obdelavi. Zaenkrat o njih toliko, da se je na vprašalnik odzvalo 166 skupinskih analitikov iz 13 (vseh je v EGATIN-u 22) institucij zahodne in vzhodne Evrope. Na vprašanje, koliko ste osebno pridobili v edukaciji iz skupinske analize, jih je 65 % odgovorilo zelo veliko, 31,3 % mnogo in 3,7 % srednje. Izid vprašanja, koliko je edukacija iz skupinske analize dala za vaš poklic je bil pri 53 % zelo veliko, pri 31,7 % mnogo in pri 12,2% srednje ter pri 3% ne veliko. Anketa je tudi pokazala, da je po koncu študija delalo neodvisno skoraj trikrat več edukandov kot pred začetkom. Vprašalnik je nadalje pokazal, da v primerjavi z delom pred edukacijo skupinski analitiki po njej obravnavajo neznatno več nevrotičnih, skoraj tretjino manj zasvojenih in neznatno več mejnih pacientov ter skoraj četrtno manj oseb s psihozo. Glede koterapije se je pokazalo, da je njena pogostnost upadla, če je bila prisotna pred edukacijo, uveljavila se je pa, kjer je ni bilo prej, vendar pa ni dosegla nivoja, do katerega je padla pogostnost tiste pred edukacijo. In še o številu seans učne analize oz. osebne analize v skupini po anketi. Različna je po inštitucijah, povprečje je 250 seans. Na končno vprašanje ankete kaj bi predlagali spremeniti, da bi bila edukacija bolj učinkovita, so na prvem mestu želje po več supervizije, na drugem po več osebne analize in kot zadnje (tretje) so pristale želje po več teorije.

Pozornost enega od naju (F.P.) je posebej pritegnila tema o miljejski terapiji na psihiatričnem oddelku, saj je bil leta intenzivno angažiran prav v tovrstni terapiji. Kolegica iz Danske je svoj prispevek nasloвила DESTRUKCIJA IN

ŽELJA V MILJEJSKI TERAPIJI. Psihiatrični oddelek je predstavila kot organizacijo ali skupino, katere člani so pacienti in osebje. Pri prizadevanjih razumeti, kaj se dogaja v miljeju psihiatričnega oddelka v pacientih in osebju, med pacienti, med osebjem in med pacienti in osebjem, je uporabljala spoznanja psihoanalize, skupinske analize in teorije splošnih sistemov. Govorila je o takoimenovanem vsakodnevem nivoju življenja na oddelku in o projekcijskem nivoju. Na vsakodnevni nivo lahko gledamo kot na matriks oddelka, na mrežo, v kateri delujejo tematske skupine, terapevtske skupine, velika skupina oddelka, individualna psihoterapija, zaposlitvena kot tudi medikamentozna terapija. Pridružiti se vsakodnevni dogajanju oddelka naredi spremembo možno, dejavniki, ki povzročajo, da postanejo spremembe terapevtske, pa so na projekcijskem nivoju ali določene v razumevanju projekcij in kako se z njimi ravna. Parafrazirala je znani Winnicottov paradoks "deteta ni", češ da tudi ni take stvari, kot je milje, ampak samo odnosi med pacienti in osebjem. Gre za interakcijsko polje, h kateremu pacienti in osebje prispevajo s svojo subjektivnostjo in tako ustvarjajo intersubjektivnost. Pacienti projicirajo svoj notranji svet v milje, ki je kot platno, na katerega se projicirajo arhaični vzorci in se potem raziskujejo. Milje je nadalje prostor, kjer se nenehno dogajajo transferni in kontratransferni fenomeni. V njem se često opažajo primitivni obrambni oziroma varovalni mehanizmi, kot so cepljenje, projekcijska identifikacija, razvrednotenje ali idealizacija in zanikanje. Kot je znano, v hospitalnem miljeju pacient rekapitulira svoj notranji objektni svet. Osebje se nezavedno identificira z različnimi pacientovimi notranjimi objekti in -lahko rečemo - igra vlogo v drami, ki jo je napisalo pacientovo nezavedno. Zaradi omenjenih mehanizmov cepljenja in projekcijske identifikacije lahko osebje na oddelku postane zelo polarizirano. Tako se dogaja, da član osebja tako drugače opisuje pacienta, da drugi vpraša: "Ali mi govorimo o istem pacientu?" Potem ko je opisala dogajanja pri analitično usmerjeni miljejski terapiji, je opredelila destruktivne sile, ki zavirajo delo na takšnem oddelku; imenovala jih je temne sile (dark forces). Med slednjimi je našela prenatrpanost, hitro menjavanje pacientov in osebja, hitro predpisovanje nevroleptikov, pri čemer je poudarila, da se pozablja stari credo, da je treba pacienta najprej opazovati brez medikacije. Destruktivnim silam je dodala tudi zahteve po učinkovitosti na takšnem oddelku. Zaključila je, da je oddelek skupina, ki je več kot vsota posameznih delov.

Nemec V. Tschutche iz Ulma je v enem od plenarnih predavanj z naslovom ANALITIČNA ALI KOGNITIVNA SKUPINSKA TERAPIJA podal pregled sodobne literature raziskav skupinske psihoterapije. Pregledal je 10.550

člankov zadnjih 25 let in samo 660 člankov se je ukvarjalo z raziskovanjem. Raziskovanje tega področja je svoj vrh doseglo v sedemdesetih letih in je pozneje celo upadlo. Zanimale so ga študije procesa in izida terapije psihoanalitično/psihodinamskih terapevtskih usmeritev na eni in kognitivno ter vedenjsko orientiranih terapij na drugi strani. Tschutche je rezultate namerno podal tako, da bi bilo možno sklepati, da je kognitivna terapija (predvsem po številu člankov o izidu terapije) daleč bolj preverjena in znanstvena metoda od skupinske analize in s tem izzval hud revolt v avditoriju. Na koncu je svoje izsledke strnil v naslednje ugotovitve:

- empiričnih študij s področja skupinske psihoterapije je premalo;
- med študijami o izidu analitično usmerjenih skupinskih terapij ni veliko takšnih, ki bi se lahko primerjale z vedenjsko usmerjenimi;
- prednost dinamsko in analitično usmerjenih študij je na področju proučevanja procesa terapije;
- na področju skupinske terapije je mogoče proučevati vrsto specifičnih faktorjev, ki pa bi jih morali predstaviti bolj jasno;
- obstaja nevarnost, da skupinska analitična psihoterapija izgubi pozicijo v zdravstvenem zavarovanju, če ne bomo šli v intenzivnejše raziskovanje;
- nujno je proučevati učinke terapije dve do tri leta po zaključku terapije. Prednost psihoanalitično/psihodinamsko usmerjenih metod se namreč pokaže v daljnosežnejših in trajnejših spremembah.

Enemu od avtorjev (L.P.) se je v spominu zasidral prispevek njegovega supervizorja iz diplomskega študija skupinske analize Petra Scotta Lewisa, ki že čez 20 let vodi skupine seksualnih prestopnikov, večinoma posiljevalcev. Posilstvo vključuje oba elementa iz naslovne teme kongresa, destrukcijo in poželenje. Izredno impresivno je opisal doživljanja obsojencev, ki jim je žal, da so jih ujeli in da so zaprti. Njihova motivacija za spremembe in terapijo ni vzpodbudna. Tudi kaznovanje in vzbujanje slabe vesti pri teh storilcih nima pravega učinka. Pokazalo se je, da so mnogi med njimi v otroštvu doživeli zlorabo. Lewis je podal teorijo razumevanja akta posilstva. Za terapijo je pomembno spoznanje, da lahko pričakujemo spremembe in bistveno zmanjšano ponovitveno nevarnost pri storilcu šele takrat, ko se v skupini lahko vživi v doživljanje žrtve, ponavadi preko podoživljanja svoje izkušnje, ko je bil sam žrtev zlorabe. V istem subplenumu smo poslušali tudi o zanimivih izkušnjah Artura Ezquerra s forenzične institucije v Londonu, kjer so prvi v Veliki Britaniji obravnavali žrtve in storilce skupaj v analitični skupini.

ŽELJA IN IZGUBA V KONTRATRANSFERU je bila tema kolegialne izmenjave. Kontratransfer je opredelil po slovarju analitičnega izrazja Laplancha in

Na podplenumu o POSTTRAUMATSKI STRESNI MOTNJI (PTSM) so sodelovali strokovnjaki iz Jugoslavije in s Hrvatske. Vodil ga je že omenjeni Litvanec. Naslovi prispevkov iz Beograda, Reke in Zagreba so bili ODPOR v SKUPINAH PTSM PACIENTOV, SKUPINSKA ANALIZA OSEBJA, KI DELA Z BEGUNCI ADOLESCENTI, VPLIV VOJNIH DOGODKOV NA SKUPINSKO ANALIZO in pa ŽELJA PO UNIČENJU. V slednjem sta kolega Klein in kolegica Tocilj poročala, da sta v malih skupinah teh pacientov opazila željo po uničevanju. Cilji uničevanja so bili objekti, včasih tudi ljudje. Potem ko so v vojni doživeli željo po uničenju sovražnika, je bila ta potlej usmerjena proti avtoriteti, ženi in otrokom in njim samim. Torej je šlo za spremembo smeri uničevanja, s sovražnika na druge, na objekte in ljudi. V skupinskih procesih sta prepoznala občutja krivde, ki so večinoma nezavedna in so v povezavi z uničenjem med vojno in z željo po sedanjem uničevanju. Našla sta hude frustracije iz predojdipskih obdobj pri večini svojih pacientov kot tudi huda travmatska doživetja v življenju njihovih staršev. Verbalizacijo agresivnega vedenja v "tukaj in zdaj" skupine je često spremljalo intenzivno čustvovanje, glasno so jokali, ko so govorili o tem, kako so topli svoje otroke in ženo ali druge družinske člane. Skupine teh PTSM pacientov sta označila kot "težke" in omenila tudi kompleksno kontratransferno reakcijo terapevta.

Eden od naju (F.P.) je aktivno sodeloval v podplenumu KONTRATRANSFER, ki je potekal, ko je bila tema dneva DELO Z DESTRUKTIVNIMI IN KONSTRUKTIVNIMI PROCESI V SKUPINAH IN DRUŽINAH.

Naslovi prispevkov v tem podplenumu so bili: NOSEČNOST V SKUPINAH, ŽELJA IN IZGUBA V KONTRATRANSFERU, KONČAVANJE TERAPIJE IN KONTRATRANSFER ter DAJANJE DARIL V PSIHOTERAPIJI.

Temo NOSEČNOST V SKUPINAH je prispeval Švicar iz Lausanne. Govoril je o nosečnosti pacientk med skupinsko psihoterapijo. Te tematike skoraj ni najti v literaturi. Individualna in skupinska analitična psihoterapija se redko priporoči noseči pacientki in tako prihaja do nosečnosti med temi terapijami. Nosečnica postane v skupini pomemben zaslon za projekcije, kot neka vrsta objekta, ki privlači projekcije (projection attractor). Važen je vpliv nosečnosti na skupino na nivoju fantazij. Ko pacientka pove, da je noseča, se dejansko odprejo vrata ojdipskim fantazijam, seveda s spremljajočimi čustvi hrepenenja, jeze in zavisti. Nasploh se te fantazije zanikajo in naloga interpretacij je, da omogočajo, da se pacienti postopoma ukvarjajo s temi fantazijami.

Terapevt naj bo posebej pozoren na rivaliteto, ki jo povzroči nosečnost v skupini. Pomembna je analiza njegovega kontratransfera, da bi ravnal preudarno in se izognil agiranju. Terapevt lahko postane žrtev kontratransfera – nevarnost je v zanikanju agresije, ki v ekstremni obliki ogrozi življenje skupine.

Rojstvo otroka lahko povzroči smrt skupine.

Diskutant je omenil, da v prispevku ni bila opredeljena vloga očeta oziroma da se oče sploh ni pojavil, da pa je bilo v skupini prvo vprašanje ob razkritju nosečnosti: "Kdo je oče?" Referent je odgovoril, da se je skupina identificirala z očetom. Povedal je tudi, da je v skupini z dvema nosečnicama v kasnejši analizi opazil, da je izgubil svojo analitično potenco.

Nedavno je bilo srečanje Psihoterapevtske sekcije SZD namenjeno prav temu fenomenu. Takrat je enega od naju (F.P.) zanimala situacija, ki nastane, če do nosečnosti pride iz ljubezni med koterapevtko in koterapevtom. Z zadovoljstvom je našel v materialih Simpozija prispevek o koterapiji, v katerem sta Poljakinja in Poljak obdelala vpliv nosečnosti koterapevke na delovanje in dinamiko skupine, predvsem na transfer, kontratransfer in skupinske meje. Svoje delo sta nasloвила NOSEČNOST SKUPINSKE ANALITIKE IN ODNOS NOSEČNOSTI DO SKUPINE IN KOTERAPEVTA. Opazila sta, da je odziv skupine na nosečnost odseval v razgovorih o specifičnih temah, kot so zgodnji odnos matere do otroka, seksualnost, zavist in ženska identiteta. V izvlečku sta tudi zapisala, da nosečnost v skupini izzove primitivne destruktivne fantazije, ki lahko hudo motijo skupinski proces ali pa postanejo priložnost za raziskavo tega pomembnega materiala in tako vodijo k novi izkušnji, ki prispeva k rasti osebnosti. Poudarila sta potrebo po odprti komunikaciji med terapevtoma (kar nasploh velja za koterapijo), žal pa ni podatkov o odnosu nosečnosti do koterapevta, kar je napovedal naslov. Zapisala sta, da pomeni nosečnost skupinske analitike za skupino in oba terapevta nenavaden in zelo specifičen izziv.

Zapustimo to temo z vprašanjem: "Kakšen izziv, razen nenavaden in zelo specifičen, lahko predstavlja za koterapevta koterapevtkina nosečnost in kako odseva njegovo doživljanje te nosečnosti v njunem odnosu in dinamiki skupine kot celote?"

ŽELJA IN IZGUBA V KONTRATRANSFERU je bila tema kolega iz Lizbone. Kontratransfer je opredelil po slovarju analitičnega izrazja Laplanča in

Pontalisa, češ da je kontratransfer na splošno cela vrsta analitikovih nezavednih reakcij nasproti analizandu in še prav posebej nasproti njegovemu transferu. Fenomeni transfera in kontratransfera sestavljajo dinamično enoto, ki dobi resničen pomen, če se upošteva vse, kar je vključeno v to situacijo.

Navedel je številne zanimive informacije o kontratransferu in opisal štiri teorije o njem iz zgodovine psihoanalize - klasično teorijo, moderno celostno teorijo, teorijo nevrotičnega, vendar uporabnega kontratransfera, in teorijo kontratransfera kot dela analitičnega prostora. Prve tri je zavrnil in se opredelil za zadnjo, torej za kontratransfer kot del analitičnega prostora. Po tej teoriji sta transfer in kontratransfer nedeljiva in postaneta razumljiva samo v recipročni interakciji. Predstavljata kohezivni binom, neponovljiv v svoji edinstvenosti. Pri kontratransferu ni nevrotične konotacije, ampak gre za normalen odgovor, ki igra osnovno vlogo pri razumevanju dogajanja v analitični situaciji.

Poudaril je, da gre pri analizi za specifičen odnos, glede na časovne omejitve, v katerih se dogaja, cilje, h katerim stremi, in glede na asimetrijo vlog vključenih oseb.

Pri izboru pacientov za skupine je posebno pozoren na svojo zmožnost za empatijo. Prizadeva si, da ne bi prišlo do pomembnih asimetrij glede na njegovo zmožnost vzpostaviti odnos in predvsem na zmožnost doseči intimno doživljanje pacienta, kar je jedro empatije. Slednjo je opredelil kot zmožnost čutiti različnost brez izgube identitete.

Trdil je, da se kontratransfer zgodi pred transferom, saj terapevt izbere pacienta, ker misli, da ga je možno razumeti in da je sposoben vzpostaviti odnos z njim.

Ko je govoril o empatiji, je seveda citiral znanega Heinza Kohuta (kot je znano, je psihologija selfa uporabna ne samo v individualni, ampak tudi v skupinski psihoterapiji), češ da ni dovolj, da mati intuitivno prepozna potrebe otroka, ampak mora napraviti tudi gesto, ki pripomore k zadovoljitvi tistih potreb. Tako tudi ni dovolj za analitika, da je enostavno empatičen, ampak mora to empatijo tudi pokazati.

Poudaril je, da je terapevt kontratransferno najbolj ranljiv na področju narcizma. Mala skupina lahko ogrozi njegov narcizem, saj so lahko

pacientove intervencije bolj inteligentne in bolj primerne kot tiste, ki pridejo na misel analitiku. Slednji naj najde izven analitične situacije zadovoljive kompenzacije na različnih nivojih, ki mu potem preprečujejo, da bi padel v skušnjavo uporabiti paciente za svoje lastne potrebe.

Korenine kontratransfera v analitični situaciji segajo v vse pomembne odnose, ki smo jih doživeli v našem življenju. Posebno mesto v teh odnosih ima seveda transfer, doživljen v lastni učni analizi.

ZAKLJUČEVANJE TERAPIJE IN KONTRATRANSFER je obdelal Danec, ki je povedal, da je presenetljivo malo napisano o odhodu enega člana po uspešni dolgi (long term) terapiji, čeprav naj bi bil to najobičajnejši in najbolj zaželen način konca terapije. Ko član skupine odhaja, se poslovijo od sočlanov in od terapevta. Slednji naj bi se soočil z žalostjo in jo predelal. Nadalje naj bi ovladal celo vrsto kontratransfernih občutij, da bi olajšal separacijo odhajajočemu in uspel dati skupini prostor za predelavo separacije. Terapevt se znajde v trikotniku, ki ga tvorijo on, odhajajoči član in preostala skupina.

Kot že rečeno, je podplenum posvečen kontratransferu, obravnaval tudi **DARILA V PSIHOTERAPIJI**. Kolega iz Københavna je govoril o tej temi, da se je ustavil pri pomenu daril oziroma pri psihodinamskih aspektih obdarovanja izven terapevtske situacije in v njej.

V psihodinamskem kontekstu gre pri obdarovanju terapevta za agiranje transfera. Terapevt naj bo pozoren na čas, ko je bilo darilo izročeno, in tudi na senzorne modalitete darila, ki zadevajo vseh pet naših čutov.

Češče kot na začetku seanse pacient izroči darilo na koncu, v zadnji minuti ali morda med odhajanjem ali pa ga kar pusti v čakalnici. Darilo lahko sprejme terapevt tudi po pošti med seansami.

Posebno mesto imajo darila ob koncu. Kot je znano, je končavanje bistveni del terapije in bližanje konca često prinese pacientu do tedaj skrite regresivne fantazije, da ga bo terapevt pustil na cedilu, da ga bo vrgel ven, da bo ostal sam, zapuščen itd. Zato postanejo pacientove transferne situacije bolj očitne in agresivne do terapevta. Ta občutja so često združena z nujo zahvaliti se terapevtu, posebno če je terapija pomagala.

Hvaležnost, običajna vljudnost in prikrita agresija (underlying aggressive feelings) so "zavite" v lepo darilo. Pridih ironije lahko sofisticirano združuje

vsa ta občutja. Tako je med zadnjo seanso pacientka dala terapevtki majhno stekleničko močno dišečega parfuma trgovske znamke *Strup*.

Proti koncu terapije je pacientka rekla terapevtu (bila je to njegova prva psihoterapija), da želi prispevati nekaj knjig za njegovo knjižnico. Na zadnjo seanso je prinesla dve vreči knjig. Po slovesu si je terapevt ogledal vsebino in našel vrsto knjig o psihologiji samopomoči.

Darilo zmerom nekaj sporoča, njegova senzorna modaliteta prinaša sporočila na zavednem ali prizavednem nivoju, obenem pa tudi prekriva nezavedne fantazije in želje.

Tako darila, ki jih je možno zaužiti, prinašajo na nezavednem nivoju intimne in regresivne fantazije. Naslov darila lahko izraža skrito sporočilo terapevtu.

V zvezi z glasbenimi darili velja omeniti, da imajo mejni pacienti posebno zmožnost ugotoviti, katera glasba terapevtu leži.

Pri dišavah je zanimivo, da trgovske znamke često odsevajo agresivne in destruktivne fantazije: *Opium*, *Obsesija*, že omenjeni *Strup* itd.

V psihoterapevtskem kontekstu so sorazmerno redka darila taktilne narave, ker prinašajo seksualno sporočilo in neprikrito erotično motivacijo. Tako terapevt redko dobi kozmetiko za nego telesa.

V primerjavi z individualno terapijo je v skupinski obdarovanje redkejše. Dati in sprejeti darilo je namreč v naši kulturi zadeva dveh - fanta in dekleta, žene in moža, pacienta in terapevta itd. Nadalje pogojuje redkost obdarovanja v skupini dejstvo, da je transfer drugačen - bolj diskreten in oslavljen. Tudi potreba po agiranju transfera ni tako intenzivna kot v individualni terapiji.

Darilo ob koncu terapije ni pogosto v skupinski psihoterapiji. Najčešče je hvaležnost izražena terapevtu s spontanimi reakcijami po zadnji seansi, kot so objem, socialni poljub, tradicionalni pozdrav itd.

Večina terapevtov je doživela presenečenje, ko je bilo nekaj konkretnega ponujeno ali dano med seanso. Referent je v zvezi s tem opisal prav šokantno doživetje. Več mesecev se je skupina ukvarjala z nosečnostjo članice, ki je vedno bolj obvladovala terapevtski prostor. Rodil se je mrtvorojen otrok. Čez nekaj tednov se je članica vrnila v skupino in je jokaje pokazala več fotografij

mrtvega novorojenčka. Pogled na te fotografije je bil grozljiv, ostuden. Njena izbira tako konkretno ilustrirati svojo globoko žalost je šokirala in paralizirala skupino, pomagala pa je vsakomur v skupini srečati se z njeno travmo kot skupnim doživetjem.

Dokaj pogosta v skupinski terapiji so sporočila, kot so pisma, razglednice itd., ki jih pošilja član, ki je dalj časa odsoten bodisi zaradi bolniške ali porodniškega dopusta. To sporočilo prinaša "ne pozabite me" ali "še vedno pripadamo drug drugemu" ali "kmalu se vrnem" itd.

Tradicionalno vprašanje zavrniti ali sprejeti darilo je za avtorja tega prispevka irelevantno in priporoča, da terapevt darilo sprejme, analizira pa naj pacientove zavedne in nezavedne motive ter vpliv obdarovanja na terapevtski proces. Slediti je treba znanemu napotku, da je vse zrnje za terapevtski mlin.

Ko terapevt dobi darilo, je nadvse pomembna njegova kontratransferna reakcija. Pri obdarovanju gre za izziv analitični nevtralnosti, za pritisk na terapevta, da bi se spremenil od participirajočega opazovalca v opazujočega participanta.

KEY WORDS: cognitive psychology, assessment, reflection, feedback,

Obdarovanje naj se razume kot priložnost za terapevta, da kreira stopinje naprej v poteku psihoterapije.

Skleniva to poročilo z nekaj mislimi o smislu sodelovanja na srečanjih, kot je bil Deseti evropski simpozij o skupinski analizi. V prvi vrsti in predvsem ostajajo osebni stiki srečanj z ljudmi, ki jim leži isti ali podoben teoretski pristop in uveljavljanje istih ali podobnih humanih, sociokulturnih, etičnih potencialov v terapevtskem odnosu s pacientom. Poleg tega ponujajo takšna srečanja delo v analitičnih skupinah, v katerih je možno psihoterapevtu nadaljevati, kjer je morda končal oziroma prekinil v svoji učni analizi ali pa v analitični skupini prejšnjega strokovnega srečanja. Te skupine simpozijev ali kongresov so lahko nekakšne osvežitve ("refreshment" ali "booster" doza) za terapevta. Prav prijetno in zanimivo je zapustiti sedež terapevta oziroma vodje skupine in spet doživljati analitično skupino kot običajen član. Nazadnje in ne najmanj pomembno, ta skupina nudi možnost preveriti spoznanja, do katerih je prišel terapevt v avtoanalizi po končani svoji učni analizi. Terapevtu, ki še ne uporablja skupine kot terapevtskega medija, ponuja takšno strokovno srečanje možnost doživeti dinamiko analitsko

poimovanje vloge, ki jo ima preseganje in ocenjevanje v procesu učenja,

vodene skupine in se v njej lotiti morebitne svoje ambivalence do skupinske psihoterapije.